

بررسی کیست هیداتیک شتر یک کوهانه در کشتارگاه ورامین

احسان مقدس

دانشجوی سال ششم دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران

چکیده

در این مطالعه تعداد ۱۰۹ نفر شتر از شتران کشتار شده در کشتارگاه ورامین از لحاظ ابتلای کیست، ریه و طحال به کیست هیداتیک مورد بررسی قرار گرفتند و مشاهده گردید که کبد ۱۱ نفر از شتران فوق‌الذکر مبتلا به کیست هیداتیک بود (۱۰٪) و همچنین تعداد ریه‌های مبتلا نیز ۱۶ مورد بود (۱۴/۶٪). ضمناً موردی از ابتلای طحال در این بررسی دیده نشد.

مقدمه

ابتلا به کیست هیداتیک بیماری شایعی است که در میان شتران یک کوهانه و دو کوهانه به وفور مشاهده شده است و تاکنون موارد فراوانی از مناطق مختلف جهان گزارش شده است. بیماری در کشورهای سودان، عربستان سعودی، سومالی، موریتانی، مصر، قزاقستان، لیبی، الجزایر، ایران و هندوستان دیده شده است. SAAD (۱۹۸۲) در طی بررسی ۵۱ نفر شتر در سودان مشاهده کرد که تعداد ۱۸ نفر (۳۵/۲۹٪) مبتلا به کیست هیداتیک بودند که ۸۳٪ از آنها دارای کیست‌های ریوی بودند در حالی که ۱۶/۶۶٪ دارای کیست‌های کبدی بودند.

Macchioni و همکارانش (۱۹۸۵) اظهار نمودند که در طی بررسی‌های کشتارگاهی خود در طی سالهای ۱۹۸۰-۱۹۸۴ در کشتارگاه موگادیشو سومالی، در میان ۹۵۸ نفر شتر شاهد ابتلای ۱۴/۸٪ آنها به کیست هیداتیک بودند. Kaspakbaev و Kereev (۱۹۸۴) در طی بررسی‌های خود در شهر آلماتا قزاقستان شاهد بودند که ۲۵٪ شتران به کیست هیداتیک مبتلا هستند. Farah (۱۹۸۷) در طی آزمایش‌های پس از مرگ انجام شده بر روی تعداد ۶۱۲ نفر شتر در عربستان سعودی مشاهده کرد که تعداد ۲۹ نفر از شتران (۴/۷٪) مبتلا به کیست هیداتیک بودند.

Gusbi و همکارانش (۱۹۹۰) در طی بررسی‌های کشتارگاهی خود بر روی ۹۹۸ نفر شتر که در کشتارگاه لیبی در طی سالهای ۱۹۸۵-۱۹۸۷ کشتار شده بودند، مشاهده کرد که تعداد ۳۵۸ نفر (۳۵/۹٪) از آنها مبتلا به کیست هیداتیک بودند و نسبت ابتلای ریه‌ها ۹۶/۹٪ بود که در ۷۴/۳٪ موارد ریه‌ها به تنهایی مبتلا بوده و در ۲۲/۶٪ موارد به همراهی کبد مبتلا بوده است. Wosene (۱۹۹۱) در طی بررسی‌های خود در مورد بیماری‌های شتران در منطقه اوگادن اتیوپی از ماه دسامبر ۱۹۸۷ تا ماه مه سال ۱۹۸۸، اعلام نمود که در آزمایش پس از مرگ ۴۱ نفر شتر در کشتارگاه جیجیکا، شاهد ابتلای ۲۹/۲٪ شتران به کیست هیداتیک بوده است.

Mansour (۱۹۹۲) در طی بررسی‌های کشتارگاهی خود در کشتارگاه قاهره، در طی سال ۱۹۸۹ نتوانست تعداد ۲۷۸۳۹ نفر شتر را مورد آزمایش قرار دهد که از این میان ۱۷٪ آنها مبتلا به کیست هیداتیک بودند.

نظر به انتشار وسیع بیماری، چه در خارج از کشور و چه در داخل آن، و با توجه به این مسئله که مصرف گوشت شتر، و پرورش این حیوان در کشور ما رواج دارد و با نظر داشتن این مسئله که انتشار بیماری می‌تواند بهداشت عمومی جامعه را به خطر اندازد به نظر می‌رسد که انجام مطالعات و بررسی‌های دوره‌ای جهت برآورد وضعیت بیماری در میان شتران ضروری و لازم است.

مواد و روشها

شترهایی که در این مطالعه مورد بررسی قرار

گرفتند، شترهای یک‌کوهانه (One humped camel) یا *Camelus diomedarius* ایرانی بودند که از زاهدان به کشتارگاه ورامین آورده شده بودند. بررسی و آزمایشات پس از مرگ به مدت یک هفته و در اواخر مرداد ماه ۱۳۷۲ صورت گرفت که در طی آن کبد و ریه و طحال تعداد ۱۰۹ نفر از شتران کشتار شده در کشتارگاه ورامین مورد بازرسی قرار گرفت. هیچگونه تاریخچه‌ای از وضعیت بهداشتی و سلامتی شتران در دسترس نبود زیرا که همگی شتران توسط واسطه‌ها و قصابان جهت کشتار خریداری شده بودند. شتران مزبور همگی نر بوده و به جز تعداد اندکی شتران پیر و مسن، باقی شتران جوان بودند امکان تعیین سن این شتران موجود نبود. شتران فوق‌الذکر قبل از کشتار سالم بوده و هیچگونه علائم بیماری را از خود نشان نمی‌دادند.

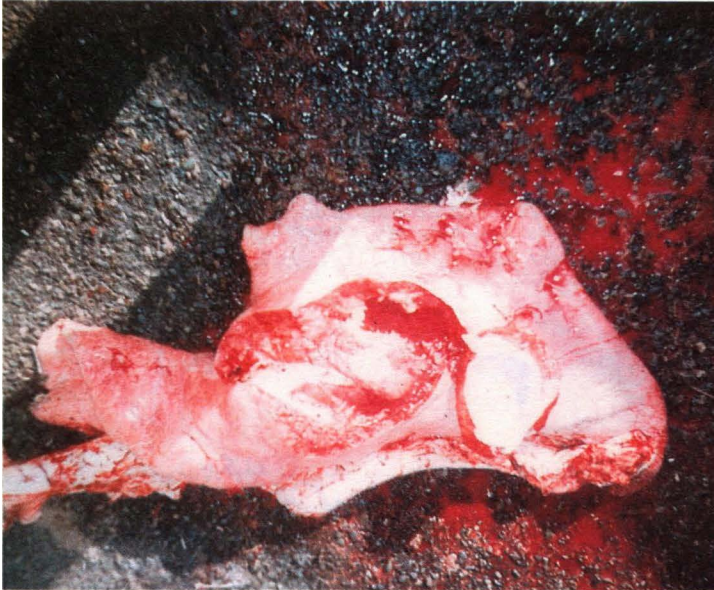
نتیجه

در بازرسی پس از مرگ تعداد ۱۰۹ نفر شتر یک‌کوهانه کشتار شده در کشتارگاه ورامین، مشاهده گردید که کبد ۱۱ نفر از شتران مزبور مبتلا به کیست هیداتیک (۱۰٪) بود (تصویر شماره ۱). همچنین تعداد ریه‌های مبتلا نیز ۱۶ مورد (۱۴/۶٪) بوده است (تصویر شماره ۲). تنها در ۲ مورد مشاهده گردید که هم کبد و هم ریه‌های حیوان مبتلا بوده است. ضمناً موردی از ابتلای طحال به کیست هیداتیک در این بررسی دیده نشد.

بحث

پیش از این تصور می‌رفت که به علت زیست‌صحرایی شتران، و فراهم نبودن امکانات رشد و انتقال انگل‌ها، و به علت شرایط نامساعد جوی در بیابان‌ها، امکان حدوث بیماری در شتران کمتر از سایر نشخوارکنندگان دیگر می‌باشد اما مطالعات اخیر این نظریه را رد کرده است و موارد فراوانی از ابتلای به بیماری با درصد ابتلای بالا در میان شتران گزارش شده است. و Higgins (۱۹۸۶) معتقد است که این بیماری به راحتی در شتران اتفاق می‌افتد و بر خلاف گوسفندان، معمولاً کیست‌ها در شتران بیشتر در ریه‌ها و کمتر در کبد گزارش شده است.

این مطلب بسیار طبیعی است، زیرا در بسیاری از اماکن پرورشی شتران، شترها با سگها در تماس نزدیک هستند. بارها در بخش‌های شرقی و جنوب شرقی کشور گله‌های شتران به همراهی سگهای نگهبان مشاهده شده است. اسلامی (۱۳۷۰) در بررسی وضعیت آلودگی سگهای گله ایران به *Echinococcus granulosus* اظهار می‌دارد که در طی بررسی‌های انجام شده از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۵۱ بر روی ۶۳۸ قلاده سگ ولگرد در شهرهای تهران، شیراز، تنکابن و اصفهان آلودگی از ۱۳٪ تا ۵۰/۵٪ در نوسان بوده است. به علت عدم شناخت و درک صحیح شتربانان از طریق انتقال بیماری و روش‌های پیگیری، باعث شده است که این بیماری بالخصوص در مناطق بومی و به دور از مراکز

تصویر شماره ۲- ریه
مبتلا به کیست
هیداتیک در شتر یک
کوهانه

تصویر شماره ۱- کبد
شتر یک کوهانه که
شدیداً به کیست
هیداتیک مبتلا می‌باشد

Mohamed abdi, Testi, F., 1985, Bollettino scientifico della facolta di zootecnia e veterinaria universita nazionale somale, (5) pp:179-189

3. Kaspakbaev, a.s., Kereev, Ya. M., 1984, Vostochnoe otdeline, Alma-Ata, USSR pp:70-74

4. Farah, M.O., 1987, Veterinary research communications, 11 (5) pp:493-495

5. Gusbi, A.M., Awan, M.A.Q., Beesly, W.N. 1990, Annals of tropical medicine and parasitology, 84(5) pp:477-482

6. Wosene, A., 1991, Nomadic people, No 29. pp: 21-30

7. Mansour, N.K, 1992, Fleischwirtschaft, 72(9). pp:1276.

8. Higgins, A., 1986, The camel in health and disease, London, pp:70.

9. Afshar, A., Nazaarian, I., Baghban-Baseer, B., 1971, British veterinary journal, 127 No:11, pp: 544- 546.

۱۰- میرزاییانس و حلیم، (۱۳۵۸)، نامه دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران، دوره ۳۵ شماره ۳ و ۴، صفحه ۲۰.

۱۱- اسلامی، (۱۳۷۰)، کرم شناسی دامپزشکی، جلد دوم سستودها، صفحه ۱۲۵.

۱۲- اسلامی، (۱۳۷۰)، سمینار بررسی کیست هیداتیک، سازمان دامپزشکی کشور، صفحه ۲۵

سانتی متر متفاوت بود. در هنگام بازکردن آنها مایع کیست که مایع شفافی بوده با شدت به بیرون تراوش می‌کرد. کیست‌های باز شده همگی از یک حفره تشکیل شده بودند و غشای خارجی آنان سخت و لاستیکی و سفید رنگ بود که به وسیله یک غشای فیبروزی احاطه شده بود و غشای داخلی آن نازک و دانه‌دار بوده است. در کیست‌های باز شده مزبور حتی یک مورد کیست دختر مشاهده نگردید کیست‌های مشاهده شده در ریه‌ها منفرد بود ولی حجم‌شان به مراتب بیشتر از کیست‌های کبدی بود و شاید علت آن بافت نرم ریه‌ها باشد. کیست‌های مشاهده شده در کبد کم حجم‌تر ولی فراوان‌تر بودند چند مورد کیست آهکی شده کوچک نیز در کبد ملاحظه شده است.

سپاسگزاری

بدین وسیله از آقای دکتر محرابی رئیس اداره دامپزشکی ورامین و آقای لونی سرپرست کشتارگاه ورامین و آقای بخشی بازرس گوشت آن کشتارگاه که در تهیه این گزارش کمک‌های لازم را مبذول نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع مورد استفاده

1. Saad. M.B, 1982, Sudan journal of veterinary research, (4) pp: 156

2. Macchioni, G., Lanfrachi P., Abdullatif

شهرها به شدت رایج و فراوان باشد. زیرا شتربانان ناخودآگاه پس از کشتار غیر بهداشتی شتر، چون نمی‌توانند از کسب و یاریه شتر بیمار استفاده کنند، آن را جهت خوردن سگها بکار می‌برند و خود باعث تکمیل سیکل انگل در محیط پیرامون خود می‌گردند و احتمال حدوث بیماری را افزایش می‌دهند. در بررسیهای انجام شده در ایران، تعدادی از محققان از دیر باز به بررسی نسبت ابتلای بیماری در مناطق مختلف ایران پرداخته‌اند. افشار و همکارانش (۱۹۷۱) در جنوب ایران، بیماری را در ۱۵ نفر شتر از مجموع ۳۵ نفر شتر گزارش کرده‌اند و میرزاییانس و حلیم (۱۹۸۰) در طی بررسیهای خود در باره انگل‌های شتر یک کوهانه در کشتارگاه تهران، پس از بررسی احشای ۱۰ نفر شتر نسبت ابتلای ریه‌ها را ۹۰٪ و ابتلای کبد را ۲۰٪ گزارش نمودند. اسلامی (۱۳۷۰) در کتاب کرم شناسی دامپزشکی خود گزارشات دیگری رانیز نقل نموده و اظهار می‌دارد که میزان آلودگی شتر به کیست هیداتیک در کشتارگاه اهواز ۱۱/۲٪ (خلیلی ۱۹۶۲) و در تهران ۶۴٪ (موبدی و همکاران ۱۹۷۰) و در خراسان ۱۱/۴٪ (معتکف و همکاران ۱۹۷۶) بوده است. گزارش اخیر از ورامین در حقیقت نظر Higgins (۱۹۸۶) و گزارشات رسیده از سودان، Saad (۱۹۸۲) و نیز گزارش Gusbi (۱۹۹۰) از لیبی را مبنی بر ابتلای بیشتر ریه شتران تائید می‌کند و مؤید مشاهدات میرزاییانس و حلیم (۱۹۸۰) در کشتارگاه تهران بوده است کیست‌های مشاهده شده در کشتارگاه ورامین دارای حجم‌های مختلفی بودند و قطر آنان مابین ۱-۵